

*Завальнюк І. В.,**кандидат юридичних наук,**суддя**Одеського окружного адміністративного суду*

КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУДУ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД

Анотація. У статті здійснено конституційно-правове дослідження компетентності суду як організаційного змістового компонента конституційного права на справедливий суд. Визначено, що правова система, заснована на верховенстві права, що є базисом конституційного права на справедливий суд, потребує сильних незалежних суддів, готових рішуче і відповідно до Закону вирішувати найрізноманітніші юридичні колізії. Аргументовано, що професійна компетентність включає в себе ключові, базові та спеціальні компетенції. Ключові компетенції необхідні для будь-якої професійної діяльності, вони пов'язані з успіхом особистості в швидко мінливому світі. Виділено складові компетентності судді: система знань про діяльність (когнітивний компонент); оволодіння стратегіями (поведінковий компонент); засвоєння досвіду творчої діяльності (креативний компонент); формування ціннісно-емоційних відносин в процесі професійної діяльності (емоційно-вольовий компонент). Наголошено, що досягнення кінцевого результату – певного рівня сформованості професійної компетенції – можливе при формуванні її компонентів у наступній послідовності: мотиваційно-ціннісне та емоційно-оціночне відношення спеціаліста до професійної діяльності; теоретична готовність судді до професійної діяльності; технологічна готовність судді до професійної діяльності; результативна готовність судді до професійної діяльності. Обґрунтовано, що технологічну готовність суддів до професійної діяльності складають діяльнісні стратегії (вміння), так як саме вони є об'єктами цілеспрямованого розвитку в процесі формування професійної компетенції. Визначено, що діяльнісні стратегії включають в себе: інформаційні стратегії; аналітичні стратегії; стратегії інформаційного співробітництва; пошук опор; стратегії організації та проведення професійної діяльності; ресурсні стратегії. Аналіз проблеми дозволив виділити п'ять груп професійних умінь у професійній діяльності суддів: вміння організувати свою роботу (організаційні); вміння і знання, пов'язані із здійсненням діяльності (пошукові); вміння працювати з інформацією, текстом (інформаційні); вміння оформити і представити результат своєї роботи; вміння, пов'язані з аналізом своєї діяльності та з оціночною діяльністю (оціночні). Визначено критерії професійних умінь суддів: практична готовність до здійснення професійної діяльності; вмотивованість професійної діяльності; прояв креативності в професійній діяльності. На підставі виділених критеріїв можливе визначення рівня розвитку професійної компетентності суддів: вихідний, початковий, продуктивний, креативний. Наголошено, що ще одним аспектом компетентності суддів крім професійної є комунікативна компетентність.

Ключові слова: конституційне право, право на справедливий суд, справедливий судовий розгляд, правосуддя, вер-

ховенство права, компетентність суду, компетенції суддів, професійна компетентність, комунікативна компетентність.

Постановка проблеми. Справедливість є засобом забезпечення соціальної цінності норм права. Не маючи в основі правових норм ідеї справедливості, яка виступає в якості критерію порівнянності поведінки людей, правове регулювання є вкрай важким. Однак з іншого боку в класовому суспільстві неможливою є реалізація пануючого ідеалу справедливості без правового регулювання, і це історичний факт. Якщо держава через створені нею установи не забезпечує справжнього захисту прав, і свобод, то вони, як свідчить історичний досвід, перетворюються на нездійсненну обіцянку, декларацію про наміри. Ця очевидна обставина змушує багато країн, що дотримуються демократичних принципів і засад, звертати пильну увагу на матеріальні, інституційні, процесуальні та інші гарантії конституційно-правового характеру щодо реалізації національних, а також міжнародних правових установок. У цьому аспекті першорядна роль відводиться праву на справедливий суд, що відноситься до першого покоління прав, та яке закріплено відразу декількома базовими міжнародними юридичними документами, що підкреслює його як основне і невідчужуване. Право на справедливий суд є дієвою гарантією забезпечення захисту ти прав і свобод людини в Європейському суді з прав людини. Широке застосування даного права обумовлено його закріпленням у Європейській конвенції Про захист прав людини та основних свобод. Забезпечення реалізації права на справедливий суд одночасно є гарантією захисту будь-якого іншого права. Кожна держава, яка взяла на себе зобов'язання за міжнародними договорами забезпечувати для своїх громадян право на справедливий суд розгляд, має не лише конституційний обов'язок закріпити і гарантувати це право в законодавстві, а й усунути всі перешкоди на шляху його реалізації. Порушення права на справедливий суд найчастіше ставали предметом розгляду Європейського суду з прав людини, а отже, проблема реалізації даної міжнародно-правової норми існує для багатьох держав. Міжнародні механізми судового захисту здатні ефективно діяти лише як доповнення до внутрішньодержавної системи права, а тому дуже важливо забезпечити здійснення справедливого правосуддя в національних судових органах конституційно-правовим чином. Усе вищезазначене і зумовило вибір теми цього дослідження.

Метою статті є конституційно-правове дослідження феномену компетентності суду як організаційного змістового компонента права на справедливий суд.

Аналіз наукових публікацій. До дослідження категорії справедливості правосуддя та права на справедливий суд у своїх роботах зверталися такі науковці як: О. Белінська, С. Бондарчук, Ш. Гасс, Н. Грень, В. Городовенко, О. Гришук, С. Демченко, О. Дзьобань, І. Жаровська, О. Зайчук, В. Землянська, І. Ізарова, В. Комаров, В. Литвин, С. Лунін, А. Олійник, М. Погорельський, С. Прилуцький, О. Прокопенко, П. Рабінович, Н. Сакара, В. Тацій, Т. Цувіна, С. Шевчук та інші.

Вклад основного матеріалу. Сьогодні, в період становлення правової держави, обов'язок суддів полягає в тому, щоб, ґрунтуючись на своїх глибоких знаннях і професіоналізмі, потрібним чином застосовувати закон, особливо в області захисту особистості. Правова система, заснована на верховенстві права, що є базисом конституційного права на справедливий суд, потребує сильних незалежних суддів, готових рішуче і відповідно до Закону вирішувати найрізноманітніші юридичні колізії.

Сучасне право не конкретизує питання про те, з яких саме осіб має формуватися суддівський корпус. Однак якщо підсумувати загальну думку про критерії відбору представників судової системи, можна відзначити, що такі особи повинні мати високі моральні якості і здібності, а також відповідну підготовку і кваліфікацію в галузі права. Тобто, незалежно від способу відбору працівників суду і особисто суддів, їх професійний рівень і моральні якості повинні слугувати єдиним критерієм відбору.

Особи, «відібрані» для здійснення судочинства, повинні мати високі моральні якості і здібності, а також підготовку і кваліфікацію [7].

Цілком очевидно, що рівень підготовки контролюється не тільки наявністю диплома про вищу юридичну освіту, а задачею претендентами спеціального іспиту. Крім спеціальних знань для нас особливо важливим в цьому питанні є професійний обов'язок кожного із зазначених суб'єктів права на справедливий суд.

Засади компетентності суддів закладаються у Конституції України, згідно із ст. 127 якої: «на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістьдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою» [8].

Сьогодні виділяються і досліджуються такі складові компетентності судді: система знань про діяльність (когнітивний компонент); оволодіння професійними стратегіями (поведінковий компонент); засвоєння досвіду творчої діяльності (креативний компонент); формування ціннісно-емоційних відносин у процесі професійної діяльності (емоційно-вольовий компонент) [5]. Безумовно зазначена категорія являється міждисциплінарною, але слід визнати, що все таки основна її змістовна частина лежить в полі конституційного права.

У вітчизняній науці в даний час можна виділити три основних підходи до дослідження феномена компетентності. З точки зору діяльнісного підходу компетентність включає знання, вміння, навички, а також способи виконання професійної діяльності на високому рівні кваліфікації відповідно до конкретних умов, в інтересах задоволення певних потреб. Так, Е. Катаєва визначає компетентність як: «доскональне знання своєї справи, сутності виконуваної роботи, складних зв'язків

явищ і процесів, можливих способів і засобів досягнення намічених цілей» [6].

З точки зору особистісно-діяльнісного підходу компетентність може бути описана через співвідношення стану особистісної сфери людини і визначена як інтегративна якість особистості, яка опосередковує діяльність і спрямована на підвищення її ефективності. Наприклад, В. Ротань розглядає компетентність як поєднання психічних якостей, як психічний стан, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, як володіння людиною здатністю і вмінням виконувати певні трудові функції [12].

Акмеологічний підхід дозволяє інтегрувати принципи і діяльнісного, і особистісно-діяльнісного підходів, тому в акмеологічних дослідженнях компетентність розглядається як елемент більш складних систем і аналізується з урахуванням тих закономірностей, умов і факторів, які забезпечують вищий рівень в будь-якій області діяльності зрілих людей.

Так, Д. Шпенюв трактує компетентність як одну зі сторін професіоналізму, що відображає ступінь відповідності людини вимогам професії. Компетентність, на думку автора, включає володіння знаннями, що дозволяють судити про що-небудь, висловлювати вагому авторитетну думку, як поєднання психічних якостей, що дозволяє діяти самостійно і відповідально, як здатність виконувати визначені трудові функції [14].

О. Матієнко, узагальнюючи різні підходи до поняття «компетентність», включає до неї низку ознак:

- володіння специфічними здібностями, що включають в себе особистісні психологічні риси і характеристики поведінки, значущі (важливі) для конкретної діяльності;
- здатність отримувати високі результати в певній діяльності;
- наявність не тільки знань, а й умінь застосовувати ці знання на практиці;
- підвищуваність компетентності в процесі навчання і практики;
- багатокомпонентність психологічної компетентності, що зумовлює найвищу успішність в тій чи іншій професійній області [11].

А. Званчук аналізує компетентність як один з факторів, що впливають на продуктивність діяльності [4]. Компетентність, на думку науковця, пов'язана з наявними професійними знаннями, з професійною ерудицією.

В. Мартинюк розуміє компетентність як сукупність системи знань, умінь, навичок, яка сприяє пошуку продуктивного алгоритму професійної діяльності [10].

У будь-якому випадку, розглядаючи компетентність як чинник ефективності професійної діяльності або як характеристику професіоналізму, дослідники говорять про неї як про компетентність професійну.

Сьогодні в акмеологічних дослідженнях формується новий погляд на професійну компетентність, яка починає сприйматися не тільки як когнітивний компонент професіоналізму, тобто не тільки як його інформаційна складова. Професійну компетентність сучасні акмеологи визначають через поняття «здатність», «готовність», «особистісна якість». Тим самим в зміст професійної компетентності включаються не тільки знання, а й вміння, навички, особистісні професійно значущі якості. При цьому, як показують останні акмеологічні дослідження, знання, вміння, навички та особистісні якості, що включаються в зміст професійної компетентності, перетворюються в так звані компетенції [13].

Професійна компетентність включає в себе ключові, базові та спеціальні компетенції [12].

Ключові компетенції необхідні для будь-якої професійної діяльності, вони пов'язані з успіхом особистості в швидко мінливому світі. Сьогодні ключові компетентності набувають особливої значущості. Вони проявляються, перш за все, в здатності вирішувати професійні завдання на основі використання інформації, комунікації, в соціально-правових засадах поведінки особистості в громадянському суспільстві.

Базові компетенції відображають специфіку певної професійної діяльності (педагогічної, медичної, інженерної тощо). Для професійної діяльності суддів базовими вважаються компетенції, що застосовуються для «побудови» професійної діяльності в контексті вимог до системи судової діяльності на певному етапі розвитку суспільства.

Спеціальні компетенції відображають специфіку конкретної предметної або надпредметної сфери професійної діяльності. Спеціальні компетентності можна розглядати як реалізацію ключових і базових завдань в конкретній області професійної діяльності.

З цієї точки зору розглянемо компетентність як одну з базових характеристик судді. Виділяються наступні складові компетентності судді:

- система знань про професійну діяльність (когнітивний компонент);

- оволодіння стратегіями (поведінковий компонент);

- засвоєння досвіду творчої діяльності (креативний компонент);

- формування ціннісно-емоційних відносин в процесі професійної діяльності (емоційно-вольовий компонент) [9].

Досягнення кінцевого результату – певного рівня сформованості професійної компетенції – можливе при формуванні її компонентів у наступній послідовності:

- мотиваційно-ціннісне та емоційно-оціночне відношення спеціаліста до професійної діяльності;

- теоретична готовність судді до професійної діяльності;

- технологічна готовність судді до професійної діяльності;

- результативна готовність судді до професійної діяльності.

Зупинимося на основних компонентах професійної компетенції детальніше. Мотиваційна готовність виступає у формі психічного, активно діючого стану особистості і як складна якість, є свого роду системою інтегративних властивостей особистості [5].

У логіці професійної творчості особливе значення слід надавати наступним якостям особистості юриста:

- наукове юридичне мислення;

- здатність до формулювання ідей і концепцій;

- високий рівень професійної майстерності;

- визначена професійна сміливість, здатність до ризику;

- боротьба з трафаретами, штампами;

- розвинене професійне чуття, засноване на юридичному і психологічному баченні проблеми;

- потреба в професійному самовихованні, критичному аналізі та розумному використанні нового досвіду, застосуванні наукових розробок у своїй діяльності [1].

Теоретична готовність суддів до професійної діяльності передбачає знання методології, класифікації умінь і навичок, основних форм і методів формування компетенції, а також використання сучасного довідково-бібліографічного апарату, комп'ютерної бази даних.

Технологічну готовність суддів до професійної діяльності складають діяльнісні стратегії (вміння), так як саме вони є об'єктами цілеспрямованого розвитку в процесі формування професійної компетенції. Діяльнісні стратегії включають в себе:

- інформаційні стратегії;

- аналітичні стратегії;

- стратегії інформаційного співробітництва;

- пошук опор;

- стратегії організації та проведення професійної діяльності;

- ресурсні стратегії.

Результативна готовність суддів як компонент професійної компетенції включає в себе:

- усвідомлення ролі професійної діяльності в професійному процесі;

- контроль і регулювання виконуваної професійної роботи;

- аналіз та самоаналіз ходу професійної роботи;

- оцінювання проміжних і кінцевих результатів професійної роботи;

- виступ з результатами роботи;

- рефлексивну оцінку результатів своєї діяльності.

Аналіз проблеми дозволив виділити п'ять груп професійних умінь у професійній діяльності суддів:

- вміння організувати свою роботу (організаційні);

- вміння і знання, пов'язані із здійсненням діяльності (пошукові);

- вміння працювати з інформацією, текстом (інформаційні);

- вміння оформити і представити результат своєї роботи;

- вміння, пов'язані з аналізом своєї діяльності та з оціночною діяльністю (оціночні).

Професійні вміння визначаються як інтелектуальні і практичні вміння, пов'язані із самостійним вибором і застосуванням заходів і методів, що відповідають етапам професійної діяльності.

Оцінити сформованість професійних умінь суддів дозволяють виявлені нами на підставі аналізу відповідної літератури [2; 12] критерії:

1. Практична готовність до здійснення професійної діяльності проявляється в тому, що фахівець самостійно намічає кроки роботи, застосовує різні методи, оформляє і представляє результат (продукт) своєї роботи.

2. Вмотивованість професійної діяльності розглядається нами як прагнення пізнавати нове, здійснювати певні дії для пошуку цікавих знань, брати участь у допомозі суспільству. Критерій проглядається в динаміці мотивів, що пов'язані з веденням професійної діяльності: від вузьких соціальних мотивів (домогтися результату) до широких пізнавальних (бажання винайти нові знання, навчитися способам ефективної допомоги суспільству).

3. Прояв креативності в професійній діяльності враховувався у підходах до етапів роботи, визначенні її головних завдань, в продуктивності при знаходженні рішень проблем, підходах до вибору шляхів здійснення діяльності, створення нового продукту, оформлення і представлення результатів, вміння з різних сторін і позицій бачити предмет професійної діяльності.

На підставі виділених критеріїв можливе визначення рівня розвитку професійної компетентності суддів.

Вихідний рівень можна визначити як уже наявний, що сформувався на основі спонтанного професійного досвіду, аналітичних умінь, отриманих раніше. Початковому рівню можна

дати наступну характеристику: низький рівень прояву інтересу до ведення професійної роботи, відсутність знань про професійну діяльність, умінь професійної діяльності. Можлива реалізація професійних дій за аналогією. На цьому рівні суддя рідко проявляє ініціативу і оригінальний підхід у професійній діяльності, не висловлює ідей, пропозицій, припущень по роботі.

Початковий рівень характеризується появою зовнішніх мотивів до здійснення діяльності, можливістю знаходити проблему і пропонувати різні варіанти її вирішення. Спостерігається володіння основами знань з організації своєї професійної роботи, певними простими професійними вміннями. Прояв креативності можна розцінювати як невисокий.

Продуктивний рівень володіє наступними характеристиками: стійкі внутрішні і зовнішні мотиви до ведення професійної роботи, є бажання вести її самостійно без допомоги колег. Суддя має певні знання про професійну діяльність, володіє багатьма вміннями здійснення професійної діяльності (може визначити мету та завдання роботи, працювати з джерелами інформації); демонструє можливість оригінального підходу до вирішення проблем, представлення результатів своєї діяльності.

Креативний рівень можна визначити наступним чином: проявляється постійний інтерес до ведення різного роду проявів професійної діяльності, можливість самостійно і творчо підходити до вибору ракурсу діяльності, вміння ставити мету, завдання, продуктивно знаходити способи вирішення поставлених завдань; висока частка самостійності в реалізації роботи на всіх етапах; вміння оригінально представити результат діяльності.

Ще одним аспектом компетентності суддів крім професійної є комунікативна компетентність. На жаль, далеко не всі судді володіють достатньою компетентністю для того, щоб вести процес з комунікативної точки зору ефективно. Це проявляється в багатьох аспектах, наприклад у відсутності належної підготовки до судового процесу і відповідно у відсутності планування своєї діяльності в ньому, хоча це повинен бути керований, а не спонтанний діалог. На жаль, сьогодні суддя до процесів часто не готується і починає гортати матеріали справи прямо по ходу засідання, в результаті задає питання, за якими сторони вже представили письмові пояснення, виносить на обговорення факти, які згідно з представленими у справі доказами втратили актуальність, або іншим чином демонструє свою необізнаність, що, звичайно, породжує недовіру сторін, сумніви у кваліфікації судді, в його об'єктивності і, як наслідок, в обґрунтованості прийнятого рішення, а значить порушується конституційне право на справедливий суд [3].

Крім того, потрібно враховувати і особливості кожної конкретної комунікації. Судова комунікація – це комунікація в ускладнених умовах, як-то: належить вести процес зі звичайними громадянами, а не з юристами; процес може бути ускладнений конфліктом, як часто буває, наприклад, в сімейних або спадкових спорах; є певні особливості комунікації, пов'язані з неволодінням мовою судочинства або когнітивними порушеннями в учасника, або з обмеженням здоров'я учасника. Словом, контекст судової комунікації в кожній справі є своєрідним, і суддя повинен до нього адаптуватися, а не навпаки, намагатися адаптувати його під себе. У цьому сенсі судовим представникам легше, вони мають більше досвіду в цих самих різних контекстах. Вони знають, що одному судді потрібно викладати аргументи коротко і по суті, іншому – докладно і з доказами, третій взагалі нікого не любить слухати і вважає за

краще отримувати всі відомості і позиції сторін в письмовому вигляді. Виходячи з цих особистісних особливостей судді, вони розробляють стратегію на процес і намагаються її дотримуватися. За рахунок комунікативної рухливості, в багатьох випадках адвокати та інші судові представники виявляються більш компетентними, ніж судді [2].

Найважче, звичайно, доводиться непрофесійним учасникам, оскільки набуття комунікативних компетенцій є тривалим процесом, що має включати в себе теоретичну підготовку і практику реального професійного спілкування.

Природно, що в такому випадку не можна очікувати високого рівня компетентності від непрофесійних учасників процесу, для яких участь в судовому розгляді – подія неординарна і, як правило, разова. Вони, звичайно, не готові вести діалог у правових категоріях і навряд чи можуть хоч якось керувати траєкторією своєї процесуальної поведінки. Та й сама обстановка судового засідання є для них дискомфортною, що природним чином викликає хвилювання і всі супутні до нього комунікативні проблеми. У той же час можна з упевненістю стверджувати, що досить розвинені компетенції професійних учасників здатні заповнити відповідні недоліки партнерів по комунікації. Хоча, звичайно, судді воліють спілкуватися з юристами, тому що це вимагає докладання менших зусиль для досягнення результату.

Необхідність вирішення проблеми компетентності суддів поступово усвідомлюється науковою спільнотою, що є вельми обнадійливим фактором, враховуючи, що юридична наука в основному сконцентрована в вузькому середовищі. Сьогодні, саме освітній процес в першу чергу потрібно доповнювати новими завданнями з розвитку комунікативних компетенцій у майбутніх юристів. Звичайно, в ідеалі мова повинна йти про інтеграції в освітній процес комунікативних методик, які є і результатом їх застосування, і самим процесом використання, що формує у студентів потрібні навички. Не секрет, що надлишок інформації вже знецінив класичні форми занять, студентам стало важче запам'ятовувати і взагалі працювати з довгими і насиченими текстами. Головне, що тепер в цьому немає колишньої необхідності. Вся інформація доступна. Це, звичайно, не означає повну відмову від класичного формату, але абсолютно ясно, що частка, наприклад, звичайних лекцій або семінарських занять із переказом підручника з ключових дисциплін практичного спектру повинна бути багаторазово зменшена на користь інтерактивних форм навчання, побудованих на передачі не стільки знань, скільки ремесла і, відповідно, запам'ятовування і набуття навичок за допомогою особистого досвіду, обов'язково включає спільноту, залученість і емоції. Власне, компетентнісний підхід, що представляє собою тренд останніх років в освіті, орієнтується багато в чому саме на це.

Не варто забувати про діючих суддів і практикуючих юристів, досягнення необхідного рівня професійної та комунікативної компетентності яких є можливим, наприклад, за рахунок спеціальних програм підвищення кваліфікації. Прийняття зазначених заходів сприятливим чином вплине на практику судової комунікації і, як наслідок, на ефективність судового розгляду справ, а значить і сприятиме становленню конституційного права на справедливий суд в українських реаліях.

Висновки. Правова система, заснована на верховенстві права, що є базисом конституційного права на справедливий суд, потребує сильних незалежних суддів, готових рішуче і відповідно до Закону вирішувати найрізноманітніші юридичні коли-

зії. Професійна компетентність включає в себе ключові, базові та спеціальні компетенції. Ключові компетенції необхідні для будь-якої професійної діяльності, вони пов'язані з успіхом особистості в швидко мінливому світі. Базові компетенції відображають специфіку певної професійної діяльності (педагогічної, медичної, інженерної тощо). Для професійної діяльності суддів базовими вважаються компетенції, що застосовуються для «побудови» професійної діяльності в контексті вимог до системи судової діяльності на певному етапі розвитку суспільства. Спеціальні компетенції відображають специфіку конкретної предметної або надпредметної сфери професійної діяльності. Спеціальні компетентності можна розглядати як реалізацію ключових і базових завдань в конкретній області професійної діяльності. Виділяються наступні складові компетентності судді: система знань про діяльність (когнітивний компонент); оволодіння стратегіями (поведінковий компонент); засвоєння досвіду творчої діяльності (креативний компонент); формування ціннісно-емоційних відносин в процесі професійної діяльності (емоційно-вольовий компонент). Досягнення кінцевого результату – певного рівня сформованості професійної компетенції – можливе при формуванні її компонентів у наступній послідовності: мотиваційно-ціннісне та емоційно-оціночне відношення спеціаліста до професійної діяльності; теоретична готовність судді до професійної діяльності; технологічна готовність судді до професійної діяльності; результативна готовність судді до професійної діяльності. Технологічну готовність суддів до професійної діяльності складають діяльнісні стратегії (вміння), так як саме вони є об'єктами цілеспрямованого розвитку в процесі формування професійної компетенції. Діяльнісні стратегії включають в себе: інформаційні стратегії; аналітичні стратегії; стратегії інформаційного співробітництва; пошук опор; стратегії організації та проведення професійної діяльності; ресурсні стратегії. Результативна готовність суддів як компонент професійної компетенції включає в себе: усвідомлення ролі професійної діяльності в професійному процесі; контроль і регулювання виконуваної професійної роботи; аналіз та самоаналіз ходу професійної роботи; оцінювання проміжних і кінцевих результатів професійної роботи; виступ з результатами роботи; рефлексивну оцінку результатів своєї діяльності. Аналіз проблеми дозволив виділити п'ять груп професійних умінь у професійній діяльності суддів: вміння організувати свою роботу (організаційні); вміння і знання, пов'язані із здійсненням діяльності (пошукові); вміння працювати з інформацією, текстом (інформаційні); вміння оформити і представити результат своєї роботи; вміння, пов'язані з аналізом своєї діяльності та з оціночною діяльністю (оціночні).

Оцінити сформованість професійних умінь суддів дозволяють виявлені критерії: практична готовність до здійснення професійної діяльності; вмотивованість професійної діяльності; прояв креативності в професійній діяльності. На підставі виділених критеріїв можливе визначення рівня розвитку професійної компетентності суддів: вихідний, початковий, продуктивний, креативний.

Література:

- Бучик А. Стандарти справедливого суду в розрізі Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. *Віче*. 2015. № 22. С. 2–5.
- Величко О. І. Позитивний імідж судової влади України та його структурні елементи. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2013. № 26. С. 210–218.
- Городовенко В. Забезпечення права на справедливий судовий розгляд. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 4. С. 60–62.
- Званчук А. В. Професійність і компетентність у правовій сфері: поняття та співвідношення. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. Вип. 56. С. 73–79.
- Ірхін Ю. Психологічні засади професійного відбору суддів України. *Слово Національної школи суддів України*. 2014. № 1. С. 29–37.
- Катаєва Е. В. Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Сер. : *Право*. 2014. № 2. С. 73–79.
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнар. док. від 04.11.1950. Рада Європи. *Урядовий кур'єр*. 2010. 17 листоп. № 215.
- Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
- Луцький Р. П. Позитивно-правові засади відбору, призначення та кар'єрного росту судді як прогресивний елемент забезпечення «якості правосуддя» в Україні. *Альманах права*. 2016. Вип. 7. С. 329–332.
- Мартинюк В. Теоретичні засади визначення змісту поняття «компетентність судді». *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2020. 24. С. 150–156.
- Матієнко О. С. Категорія «компетентність» та її смислове навантаження. *Наукові записки Вінницького національного аграрного університету*. Сер. : *Соціально-гуманітарні науки*. 2013. Вип. 2. С. 118–126.
- Ротань В. Основна складова професійних знань судді. *Вісник ВККСУ*. 2012. № 3. С. 31–34.
- Рудик П.А. Конституційно-правова адаптація положень статусу суддів судів загальної юрисдикції України до міжнародних і європейських стандартів на сучасному етапі. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 76–81.
- Шпенюв Д. Ю. Шляхи підвищення рівня кваліфікації та компетентності суддів в Україні. *Форум права*. 2017. № 1. С. 205–211.

Zavalniuk I. Competence of the court as an organizational content component of the constitutional right to a fair trial

Summary. The article provides for a constitutional and legal study of the competence of the court as an organizational content component of the constitutional right to a fair trial. It is determined that a legal system based on the rule of law, which is the basis of the constitutional right to a fair trial, needs strong independent judges who are ready to resolve a wide variety of legal conflicts decisively and in accordance with the law. It is argued that professional competence includes key, basic and special competencies. Key competencies are essential for any professional activity, and they are related to the success of an individual in a rapidly changing world. The components of the judge's competence are highlighted: the system of knowledge about the activity (cognitive component); mastering strategies (behavioral component); assimilation of the experience of creative activity (creative component); formation of value-emotional relations in the process of the studied activity (emotional-volitional component). It is noted that the achievement of the final result – a certain level of formation of professional competence – is possible when forming its components in the following sequence: motivational-value and emotional-evaluative attitude of a specialist to professional activity; theoretical readiness of a judge for professional activity; technological readiness of a judge for professional activity; effective readiness of a judge for professional activity. It is proved that the technological readiness of judges for professional activity consists of activity strategies (skills), since they are the objects of purposeful development in

the process of forming professional competence. It is determined that activity strategies include: information strategies; analytical strategies; information cooperation strategies; search for supports; strategies for organizing and conducting professional research; resource strategies. The analysis of the problem allowed us to identify five groups of professional skills in the professional activity of judges: the ability to organize their work (organizational); skills and knowledge related to the implementation of research (search); the ability to work with information, text (informational); the ability to formalize and present the result of their work; skills related to the analysis of their activities and with evaluation activities

(evaluation). The criteria of professional skills of judges are defined: practical readiness to carry out professional activities; motivation of professional activity; manifestation of creativity in professional activities. Based on the selected criteria, it is possible to determine the level of development of professional competence of judges: initial, initial, productive, creative. It is noted that another aspect of the competence of judges, in addition to professional competence, is communicative competence.

Key words: constitutional law, right to a fair trial, fair trial, Justice, rule of law, court competence, judges ' competence, professional competence, communication competence.